

Húsz év Aracs

Előzetes egyeztetések után, a Gubás házaspár kezdeményezésére, 2001. március 20-án Gubásék szabadkai otthonában összegyűlt néhány ember azzal a szándékkal, hogy a délvidéki magyarság Szerbiába szakított, oly sokszor meggyalázott, megalázott, kifosztott, félrevezetett, meghazudtolt, elnyomott részének érdekében tegyen valamit. A jelenlevők, Gubás Ágota és Jenő, Mirnics Zsuzsa és Károly, Tari István, Utasi Jenő, Vajda Gábor és Bata János, egyetértettek abban, hogy tevékenységüket írásban jelenítik meg, azaz: folyóiratot szeretnének kiadni.

A vállalkozás nem volt kockázatmentes, hiszen alig múlt el másfél év a Szerbiát ért bombázások után, kiszámíthatatlan volt a hatalom és a többségi környezet reakciója egy független magyar lap esetleges megjelenésére, és emellett még pénz sem volt akár a nyomdaköltségek fedezetére sem. Utasi Jenő atya, a tóthfalusi Logos Grafikai Műhely igazgatója vállalta a folyóirat költségmentes nyomtatását, ami óriási segítséget jelentett a lap indításához. Még ezen a találkozón a jelenlevők elfogadták Tari István ajánlatát, miszerint az induló lap neve Aracs legyen.

A név nemcsak amiatt volt helyénvaló, mert a lap alapítását az Aracs Társadalmi Szervezet a Művelt Faluért nevű szabadkai civil szervezet vállalta föl, melynek elnöke dr. Gubás Jenő volt, hanem azért is, mert az aracsi pusztatemplom a Délvidék egyik jelképe. Az ezeréves múltra visszatekintő templomrom olyan, akár a délvidéki magyarság: az évszázadok pusztítását magán viseli, már tető sincs fölötte, de a mindenféle rombolás ellenére mégis ott áll, még ha magányosan is, a puszta, a nagy semmi, alföldi ésszel gondolván: a világ közepén.

Az akkor fölvezolt elképzelések szerint a szerkesztőség tizenkét tagból állt volna. Azért ilyen sokból, hogy már ezáltal is növekedjenek a munkatársakkal és az olvasókkal való kap-

csolattartás esélyei, hiszen a tizenkét személyt a szerbiai Délvidék különböző pontjairól várták a lapalapítók. A szerkesztőség alapító gyűlésére 2001. április 7-én került sor, ugyancsak Gubásék szabadkai házában. A meghívottak közül Cirkl Zsuzsa Zomborból, Gubás Jenő és Ágota, valamint Gyurkovics Hunor Szabadkáról, Marcsók Vilma Nagybecskerekéről, Tari István Óbecséről, Tomán László Újvidékről, Utasi Jenő Tóthfaluból, Vajda Gábor Szabadkáról és Bata János Horgosról érkezett. A zentai Hajnal Jenő, az adai Hódi Sándor és az újvidéki Mirnics Károly egyéb elfoglaltságaikra hivatkozva nem vállalták sem az alakuló szerkesztőségi ülésen való részvételt, sem a későbbi szerkesztőségi munkát. A megjelentek Utasi Jenőt választották meg főszerkesztőnek, Vajda Gábort felelős szerkesztőnek, Gubás Ágotát lektornak, Gyurkovics Hunort pedig művészeti szerkesztőnek.

Tomán László fölvetette, hogy nem új lapot kellene létrehozni, hanem az újvidéki Hidat kellene, úgymond „elfoglalni”, mivel szerinte az akkori szerkesztőség jogtalanul bitorolta „ezt a nagy múltra visszatekintő folyóiratot”. Tomán elképzelését senki sem támogatta, mert a partizánakciónak tűnő „szerkesztőségi foglalás”-nak semmilyen valóságos alapja nem lett volna, ezenfelül a Híd olyan kommunista múlttal bírt, és bír mind a mai napig, amelyet Tománon kívül senki sem akart fölállalni. Ezután egyhangúlag elfogadták a lap címéül az Aracsot, alcíméül pedig A délvidéki magyarság közéleti folyóiratát.

Az alcímmel a szerkesztőség jelezni szeretne volna azt a viszonyrendszert, amelyben a folyóiratot elhelyezte, szakítván az addig egyedülként, államilag elfogadott Vajdaság kifejezéssel, hiszen a Vajdaság a Szerb Vajdaság 1848-as célkitűzésének megvalósulása, nevezetesen a Magyar Királyságból kiszakítandó és elcsatolandó délvidéki területeknek Szerbiához, a Szerb-

Horvát–Szlovén Királysághoz, majd a későbbi Jugoszláviákhoz történő csatolása, amelyet Trianonban és a második világháborút lezáró szerződésekben is megerősítettek. (Lett is ebből nem kevés gond, az Aracs első, szabadkai bemutatkozása kapcsán a helyi szerb napilap, a Subotičke Novine tudósítója egyebek mellett ezt is fölírta a szerkesztőségnek, hogy olyan alcímmel jelenteti meg a lapját, amelyben a „fasiszta Horthy-korszak”-ot idéző kifejezés is benne van! A későbbiekben a *vajdasági* magyar közéleti szereplők is gyakran a Délvidék elnevezés miatt támadták az Aracsot, míg mára talán eljutottunk oda, és ebben nem kis szerepe van az Aracsnak, hogy a jugoszláv eszmeiséget lelkükben tovább éltetik, még ha csak nyelvbötlésként is, de időnként a délvidéki magyarságról beszélnek...)

2001. augusztus 20-án megjelent az Aracsnak, a délvidéki magyarság közéleti folyóiratának az első száma, piros fedőlappal, a fedőlapján az aracsi pusztatemplom. A borító, a cím stilizált rovásírásos betűtípusa és a cím mellett a folyóirat logója Gyurkovics Hunor munkája: egy körben Szent István arcképe, fején a Szent Koronával, a kör alsó felében a hold sarlója, amely Boldogasszony Anyánkat, a Szűzanyát jelképezi, Szent István szakála egyben a széttárt szárnyú turul, bajsza két egymást érintő fecske, a lélek madara.

A vékonyka füzet A4-es formátumban, 500 példányban, 52 oldalon jelent meg, színes belső borítóval. Tizenkét szerző jegyzi az első számot.

2006 óta az évi négy folyóiratszám március 15-én, június 4-én, augusztus 20-án és október 23-án jelenik meg, bizonyára az egész világon egyedüli folyóiratként a nemzet sorsfordító évfordulóihoz igazodván. És az sem mellékes tény, hogy a Délvidéken az Aracs az egyetlen folyóirat, amely húsz év óta folyamatosan és rendszeresen megjelenik!

A szerkesztőbizottság az indulás kezdetén csupán a délvidéki magyarságban gondolkodhatott, elsősorban az anyagiak hiánya miatt, meg azért is, mert először önmagunkkal, a mi kibeszéletlen, elhallgatott, elhallgattatott, eltitkolt, elhazudott, meghamisított múltunkkal és jelenünkkel kellett foglalkoznia, és ezek föltárásával, egyes „örök igazságok”-nak hazudott dogmák újraértékelésével vagy akár lerombolásával pedig olyan jövőképet kellett felvázolnia, amely segíti a

közösségünket önazonosságának föltárásában. Azonban az anyagi gondok és a kapcsolatteremtés nehézségei ellenére a szerkesztőség már kezdettől fogva nemzetben gondolkodott, azt szerettük volna elérni, hogy munkánkba bekapcsoljuk az egész Kárpát-medence magyarságát – akkor még nem gondolhattunk arra, a kommunikációs eszközök azon fejlettségi fokán, hogy néhány év múltán nemcsak a Kárpát-haza magyarságát tudjuk olvasóként és szerzőként megszólítani, hanem a tengereken túlról is lesznek olvasóink és szerzőink! Mára a Délvidék, a Kárpát-medence, a diaszpóra magyarságának azon része, amely az Aracs szellemiségét magáénak vallja, otthon van a folyóiratban, ahol gondolatait szabadon oszthatja meg az olvasóközönséggel és egymással az évtizedek után újra fölismert, fölfedezett testvériség szellemében.

Az Aracs indulásakor az egykor jugoszláv, majd szerb kommunista elkötelezettségű honi értelmiség, amely az újvidéki Magyar Tanszék körül és a Tanszéken gyülekezett (ez alapján mindenki számára világos, magyar ajkú és általában magyarul alkotó emberekről van szó), azonnal megtámadta a lapot. A legfőbb vád a szerkesztőség ellen a túlzottnak mondott magyar eszmeiség volt, de még ennél is tovább mentek: magyar nacionalistáknak nevezték a szerkesztőség tagjait, olyanoknak, akik csak önmagukkal vannak el a saját kis koszos, köldöknéző vidékiességükben. Mivel azonban igazi fogást nem találtak a lapon, azaz a benne megjelenő írásokon, a támadás helyett a megsemmisítő hallgatást és az elhallgatást választották – ahhoz azonban már nem volt hatalmuk, bár nagyon szerették volna, hogy az Aracsot elhallgattassák. A bolsevik eszmékből ki- és felnövő liberális-kozmodopolita tanoncok az idők során szakmájukat nagyszerűen kitanulták, az Aracs húsz éve alatt időnként elővették (és előveszik) a magyarkodás vádját, amellyel saját, belterjes köreikben nagy sikert arattak (aratnak).

Ezek a sikerek azonban túlmutatnak önmagukon: nemcsak a hőskorban, az Aracs első éveiben voltak olyan fiatal alkotók, akik még álneven sem mertek közölni az Aracsban, mert attól tartottak, ha személyiségükre fény derül, soha nem szerezhetik meg oklevelüket az újvidéki Magyar Tanszéken (!), hanem ez így van mind a mai napig: fiatal és idős szerzők, alkotók tudják,

ha itthon, a Délvidéken érvényesülni akarnak, ha nem szeretnék kegyvesztettjei lenni a honi fősodratú kultúrpolitikának, és valamilyen módon kiszolgáltatottjai (munkahely, tanulmányok, támogatások) a mindent átszövő liberális-kozmpolita vajdasági művelődési rendszernek, megszire el kell kerülniük az Aracsot!

Vajda Gábor váratlan halála 2008-ban fölbecsülhetetlen veszteséget jelentett mind az Aracs szerkesztősége, mind az egyetemes magyar irodalom és művelődéspolitiká számára. Konok, megalkuvást nem tűrő, de az észszerű kompromisszumra hajló személyisége meghatározó volt a lap arculatának kialakításában. Nélküle sokkal nehezebb volt megmaradni azon a nemzeti úton, amely nem ismeri el a nagyhatalmi diktátumok által kikényszerített megosztottságot. (E számban Vajda Gábor hagyatékából közöljük A Magyar Szó – sok szék között című eddig publikálatlan írását. A cikk nagyon sok szempontból még ma is időszerű, azt viszont szegény Vajda Gábor nem láthatta előre, hogy tíz-egynéhány év múltán mivé válik az általa oly sokszor emlegetett, áhított és vágyott nyugat-európaiság!)

A főszerkesztő halálával olyan helyzet állt elő az Aracs történetében, amelybe a folyóirat nemcsak hogy beleremegett, hanem a megszűnés szélére sodródott. A 2008 ősztől 2011 őszéig tartó három évben a folyóirat egyre inkább eltávolodott az alapításakor megfogalmazott közéletiségtől, a hangsúly az idő múlásával inkább a hely- és irodalomtörténeti írásokra helyeződött, valamint olyan szerzők is fölbukkantak a lap körül és a lapban, akik nagyon távol álltak attól a szellemiségtől, amelyben az Aracs 2001-ben megfogant.

Talán sohasem fog fény derülni arra, hogy a háttérben ez alatt a három év alatt mi minden történt az Aracs elveszejtéséért, átalakításáért; azóta is talány, mi (és ki) bírhatta rá egykori munkatársainkat, némi pátosszal még azt is mondhatnám: harcostársainkat arra, hogy ellenünk és egykori énük ellen fordulva, megtagadva egész addigi munkásságukat, a megszűnés közelébe sodorják a folyóiratot. Amit tudhatunk, az az: a szerkesztőbizottság egyes tagjai, valamint a fő- és felelős szerkesztő a szerkesztőséget Szabadkáról Óbecsére akarták átvinni, a folyóirat alapítóját, dr. Gubás Jenőt és feleségét, Gubás Ágotát szégyentelenül akkor illeték hamis vádak-

kal – az Aracs banki számláján lévő mintegy 300 (háromszáz!) eurónak megfelelő dinárral Magyarországra akarnak szökni, cserben hagyva a folyóiratot –, amikor Gubás Jenő agyvérzéssel magatehetetlenül Szegeden kórházban feküdt, felesége pedig a súlyos állapotban lévő férjét a kórházi kezelésen nem hagyhatta magára.

A szerkesztőbizottságot 2011-ben elhagyó szerkesztőtársaink alapállása az volt: vagy Gubásék nélkül, vagy sehogy! – azaz inkább vesszen az Aracs, de Gubásékat még a lap megszűnése árán is el kell távolítani. Ahogyan azt fentebb már leírtam, a kétkedés, a cinizmus és a rosszakarat az Aracs megjelenésétől kezdve jelen van a délvidéki mára liberális eszméket valló, de lelkükben jugoszláv kommunistáknak megmaradt, magukat és egymást csúcsértelmiségieknek beállító, közízlést, közgondolkodást és politikát formáló vezetőrétegben, amelynek a tagjai néha arcukat adva, néha a titokzatos ismeretlenség homályából parancsokat osztogatva próbálják elfojtani a Délvidék szabad szellemi műhelyének a hangját. Ebbe a többnyire alattomosan folyó rombolásba – egy tál lencséért? – sikerült a szerkesztőbizottság egyes tagjait is bevonni a nyíltan hatalmat gyakorló, de tevékenységét gyakran háttérhatalomként is kifejtő kultúrpolitikumnak.

Hála a Gondviselésnek és azoknak a barátainknak, szerzőinknek, akik nem fordultak el az Aracstól, és megértették, az Aracs, a délvidéki magyarság közéleti folyóirata az alapító, a folyóiratot életre hívó és egy évtizeden át azt anyagilag is életben tartó Gubás házaspár nélkül nem létezhet, a 2011-es esztendő végére (ha nem is a megszokott időpontban, nevezetesen október 23-ára, de december 20-án) olvasóink kezébe kerülhetett a folyóirat az évi negyedik száma. Sikerült olyan, józanul gondolkodó szerzőtársakat megtartanunk és újakat találnunk, akik tudták és megértették, nem az oly szépen és akár (ál)tudományos alapozottsággal megfogalmazott cikornyás körmondatoknak és azok előadóinak kell hinni, hanem vissza kell tekinteni a megtett útra, meg kell nézni, azon az úton ki mit járt be, s ennek a múltbéli útnak az ismeretében kell véleményt alkotni a föl-vázolt jövőképről. Ezek azok az alkotók, a kortárs nemzeti értelmiség legjava a Kárpát-hazában és azon túl, Amerikában és Ausztráliában, akik azóta is megtisztelik az Aracsot jelenlétükkel.

Az Aracs megsemmisítésére vagy átalakítására tett sikertelen kísérlet természetesen nem maradt következmény nélkül. A szerbiai Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatalának 2011-ben íródott kulturális stratégiájában csak föltételes módon írnak az Aracsról: „Az Aracs folyóirat szellemiségét tekintve hagyományos-konzervatív, a benne megjelenő szövegek színvonalát tekintve inkább dilettáns, semmint társadalmi folyóirat, amelynek azonban, ha leküzdéné a színvonalhiány és durva, személyeskedő hangvétele okozta hátrányokat, kétségtelenül helye volna a vajdasági magyar folyóirat-térben, hiszen a konzervatív szellemiséget egyedül az Aracs képviselné a vajdasági magyar folyóiratok között.” (Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018, p 142; Felelős szerkesztő: Lovas Ildikó, Szociológiai kutatás és feldolgozás: Barlai Jenő, Felelős kiadó: Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala, 2011)

Nyilván ez a „dilettantizmus”, amely olyannyira jellemző az Aracsra, valamint a „színvonalhiány és durva, személyeskedő hangvétel” az oka annak, hogy az Aracs folyóirat nem érdemelte meg még azt sem, hogy kiadásának helyét pontosan jelöljék az MNT másik, nagy jelentőségű dokumentumában, a Vajdasági magyar médiastratégia 2011–2016 című, 2011 novemberében elkészült dolgozatában, ugyanis ott a nem dilettáns munkatársak az Aracsot újvidéki folyóiratként jegyezték, nem pedig szabadkaiként (11. old.). Így utólag visszagondolván az is előfordulhatott, hogy a stratégiákat készítők előre ittak a medve bőrére, és a folyóirat szerkesztőségét már Újvidékre vizionálták!

2018 már rég elmúlt, 2016 még régebben, viszont az Aracsot minősítő mondat mind a mai napig ott olvasható a Szabadkán székelő Magyar Nemzeti Tanács hivatalos honlapján. Azt pedig ennek tükrében mondanunk sem kell: sem az Aracs Alapítvány, a folyóirat kiadója, sem az Aracs, a délvidéki magyarság közéleti folyóirata nem tartozik az MNT kiemelt jelentőségű szervezetei vagy intézményei közé, valamint azt is tényként közölhetjük: az Aracs folyóiratot a Magyar Nemzeti Tanács egyetlen fillérenyi támogatásban sem részesítette.

A 2011 óta, de inkább a 2001 óta tartó folyamat része az is, hogy az elmúlt húsz esztendő

során az Aracsot egyetlenegyszer sem hívták meg az Újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszékére, a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karra, a szintén szabadkai Kosztolányi Dezső Tehetséggyógyító Gimnáziumba, valamint a zentai Bolyai Tehetséggyógyító Gimnáziumba. Ezek az intézmények képezik, oktatják közösségünk felnövekvő értelmiségét. Talán el lehetne gondolkodni azon is, hogy a Délvidéket uraló kultúrpolitikum miért nem engedi meg ezeknek a fiataloknak, hogy a posztjugoszláv, liberális-kozmpolita eszmék mellett nemzeti szellemiséget képviselő gondolatokban is részüljenek, akkor, amikor ezeket az intézményeket a magyar nemzeti kormány tartja fenn és el. (Azt már megemlíteni sem merem: Miért nem lehet a fiatalokat nemzeti szellemiségben és szellemiségre nevelni?)

Mára a világ történéseiből egyértelműen kikövetkeztethető: csak az a nemzet maradhat meg, amely tisztában van saját magával. Ismeri a múltját és a jelenét, minden dicsőségével és hibájával együtt. Tanult a múlt tévedéseiből, és nem követi el azokat újra és újra. Az a nemzet, az a nép maradhat meg, amely tudja: a férfi férfi, a nő meg nő, a szerelem meg szerelem, ami két, ellentétes nemű egyén között jön létre, s a mi anyanyelvünk gazdagságát mutatja, hogy mi tudjuk: a szeretet pedig szeretet, ami lehet ellentétes és azonos neműek között is, és ez a szeretet kell hogy tovább vezessen bennünket, akár azok ellenében is, akik mindazt az értékrendszert lerombolni, megsemmisíteni akarják, amely számunkra nemcsak hogy fontos, hanem egyedüli megtartó erő, a normalitásnak, az emberszeretnek és a teremtett világ tiszteletének az ereje.

Húsz év után sem mondhatok mást, mint amit 2010-ben fogalmaztam meg a tizedik évfolyamába lépő Aracsról írt dolgozatom végén: „a nemzet minden mai baja Trianonig vezethető vissza, Trianonban gyökerezik, és abból ered, következőképp: csakis a trianoni trauma föloldásával kezelhető és orvosolható. Mindaddig, amíg ez meg nem valósul, az Aracsnak úgy és olyannak kell megmaradnia, mint amilyen volt a közel egy [immár két] évtizedes létezése óta, össze kell gyűjtenie, és teret kell adnia a Kárpát-haza minden olyan gondolkodójának, aki szerint a nemzet egy és oszthatatlan.”